

Een virtuele wandeling

Hierboven een visualisatie van de Jan van Houtkade ter hoogte van de Waltoren Bourgondië na de herinrichting.

over de toekomstige Jan van Houtkade en Koepoortsbrug.

Ontwerpers denken in beelden en verhalen. Om het ontwerp voor de Jan van Houtkade en de Koepoortsbrug op de website voor iedereen toegankelijk te maken, gebruiken we deze keer geen beelden maar een verhaal. Wandel je virtueel mee door het ontwerp?

Het Singelparkteam van de gemeente Leiden heeft samen met een afvaardiging uit de buurt en de Vrienden van het Singelpark de laatste hand gelegd aan het ontwerp van een stukje Singelpark. Een bijzonder stukje Singelpark. Een plek met veel historie, maar ook het smalste stukje Singelpark met heel veel verkeersruimte. Wat ooit begon als een initiatief uit de buurt om de Jan van Houtkade groener en veiliger te maken, heeft geleid tot een ontwerp voor een nieuw stukje Singelpark. Het Initiatief (groen en veilig), de historie (stadsmuur, waltorens en lommerrijke kade) en Het Beeld Kwaliteit Plan Singelpark (een rustige plek in de zon in een historische context) waren de ontwerp-ingrediënten.

De ontwerpers van de Jan van Houtkade en Koepoortsbrug nemen je alvast virtueel mee door dit nieuwe stukje Singelpark. Wandel in gedachten met ons mee door de toekomstige Jan van Houtkade en over de heringerichte Koepoortsbrug.

Op pad met de ontwerpers.

We komen uit het prachtige Engelse landschapspark, het Plantsoen en steken de Korevaarstraat over. Vanaf hier krijgen we een eerste indruk van het nieuwe park. In plaats van rijen auto's en veel asfalt zien we veel jong groen. Fijn dat het asfalt is vervangen door klinkers, de parkeerplaatsen in aantal zijn gehalveerd en de weg een lichte kromming heeft gekregen, waardoor je niet in één keer het einde van de weg ziet. De fietser kan de weg nu in beide richtingen gebruiken en de snelheid is verlaagd naar 30 km/uur. Door de klinkerverharding, de curve in de weg, de extra drempels, de fietsers op de rijbaan en het smalle wegprofiel is er een inrichting toegepast die past bij een weg met een 30 km/uur regime.

We houden links aan en lopen langs de leuke bloemenkiosk richting Waltoren Oostenrijk. Waltoren Oostenrijk is één van de drie waltorens die hier ooit onderdeel waren van de stadsmuur. De bijnaam van deze muurtoren is het Kruithuisje. Maar die naam is onjuist, want er werd in dit huisje geen kruit bewaard. Muurtorens dienden om de stad te verdedigen. Er kon geschut in geplaatst worden, dat door de schietgaten in de muren afgevuurd kon worden.

Lopende richting Waltoren Oostenrijk zien we over de hele Jan van Houtkade een smalle baan van gebroken klinkerpuin met grappige gele bloemetjes. Deze baan ligt precies op de plek waar vroeger de stadsmuur heeft gestaan. De gele bloemetjes zijn muurbloempjes, oftewel *Erysimum cheiri* als je het de botanisch curator van het Singelpark zou vragen.

Visualisatie met zicht door de Jan van Houtkade

Net voorbij Waltoren Oostenrijk verschijnt er een pergola op de plek van de stadsmuur. De pergola is begroeid met wilde wingerd en heeft de hoogte en breedte van de oude muur. Nu we naast de pergola staan, krijgen we een goed beeld van de muur en lijkt hij lager dan we verwacht hadden.

Op deze plek 'breken we door de muur'. We verlaten de klinkers die we gewend zijn in de binnenstad, stappen over de basis van de muur en we zijn buiten de muur op het oeverpad. Hier zijn de planten wat avontuurlijker dan de planten binnen de stadsmuur. Ze staan in grote groepen en zijn wild, sterk en stekelig. Hier zien we ook af en toe een brandnetel of andere planten die zijn komen aanwaaien. Bekende planten zoals kamille, koekoeksbloem, margriet en boerenwormkruid, maar ook de minder bekende kruisdistel en de grote kaardebol.

We lopen verder over het oeverpad, een pad over een twee meter brede houten vlonder met antislipregels en een roestbruine metalen rand. Het oeverpad willen we heel graag circulair bouwen. Dat betekent dat we zoveel mogelijk grondstoffen en producten hergebruiken. Voor onze virtuele wandeling gaan we ervan uit dat dit gelukt is en dus lopen we over een oeverpad van verschillende soorten hout, oude kozijnen, 50 meter oude oeverbeschoeiing en zelfs een aantal meerpalen, die door DZB zijn verzaagd tot vlonderplanken. In de opstaande rand van het pad zien we aan de waterkant een smalle inkeping met ledverlichting. Deze zogenaamde lichtlijn kunnen we nu niet zien, omdat het nog te licht is. Hiervoor zouden we als het gaat schemeren even terug moeten gaan. Om de dieren niet te verstoren, schijnt het licht niet in het water en zal het in de nacht worden gedimd of uitgezet.

Visualisatie van de heringerichte oever met het oeverpad en de pergola ter hoogte van Waltoren Oostenrijk. Aan de linkerkant een groene parkeerplek.

Paaseieren in het Singelpark?

We vervolgen het pad en we vinden twee *easter eggs*. Een *easter egg* (paasei) is een grapje of een verborgen boodschap die in het park verwerkt is. Net als echte paaseieren zijn ze verborgen en moet ernaar gezocht worden. De eerste is een combinatie van drie bijzondere planten: wilde peen, pastinaak en wilde ui. Het klassieke recept voor hutspot. Een tweede 'eitje' vinden we bij de bank. Naast de bank is ruimte om met een rolstoel, rollator of wandelwagen aan te schuiven. Als je een rolstoel achteruit 'inparkeert' dan raak je de achterliggende tijmplanten en zal er een vleugje tijm je kant op komen.

Het oeverpad zakt in twee fases naar het laagste niveau, ca. 60 centimeter boven de waterspiegel. Door de flauwe helling blijft het pad voor iedereen toegankelijk, net als de rest van het park.

Op het laagste punt van het pad lopen we naast weelderige oeverplanten, zoals moeras spiraea, kattenstaart en harig wilgenroosje, die tussen het pad en het water groeien. Wat we niet zien, is het proefproject 'Het circulaire rif'. Onder de waterspiegel is een aantal kunstriffen gemaakt, die het onderwaterleven moeten versterken. Het rif is gemaakt van stalen korven waar gebroken klinkers en meidoorntakken in zijn verwerkt. Tussen de steentjes en de takken zal de kraamkamer van het Singelpark ontstaan.

Vanaf juni zien we de waterlelies en de gele plomp weer boven water komen. Het verschil tussen de twee is vooral te zien aan de vorm van de drijfbladeren: die van de gele plomp zijn wat langwerpiger dan die van de waterlelie. En in tegenstelling tot de waterlelie heeft de gele plomp ook 'onderwaterbladeren', die een goede zuurstofleverancier zijn.

De verdwenen Waltoren is weer terecht.

We lopen door. Het pad maakt een lichte bocht en gaat een klein stukje over het water. Op deze plek staan we net buiten de oever en kunnen we over de lengte van de begroeide oever kijken. Hier worden we verrast. De verdwenen waltoren, Waltoren Bourgondië, is een balkon geworden dat boven het water uitrijst. De toren is niet helemaal terug, maar het plateau, de vroegere vloer van de toren, steekt wel ruim drie meter boven het water uit. We horen boven ons mensen in de waltoren en soms zien we een gezicht naar ons kijken, we voelen ons een beetje de Spaanse bezetter die voor de stadsmuur staat. Het begroeide rooster en de treurwilg die nog pontificaal in de waltoren staat, geeft de toren een ruïne- of spookachtige uitstraling.

Het oeverpad gaat weer in twee stappen omhoog. Het laatste deel, vanaf Waltoren Bourgondië, oogt een stuk kaler dan het eerste deel met de oude kastanjes. Op dit deel zijn de vleugelnooten weggehaald. De vleugelnoot is een boom die door zijn ongebreidelde opschot erg kan woekeren en andere planten wegdukt. De nieuwe bomen zijn wel groter aangeplant dan normaal, maar we zien toch wel dat hier nog wat tijd nodig is om te groeien.

Tussen al dit inheemse groen kun je nog twee *easter eggs* vinden. De Mediterrane artisjok en rozemarijn. Beide planten zijn een verwijzing naar de 16^e eeuw, toen bezoekers uit Zuid-Europa onze regio bezochten. De artisjok hebben we snel gevonden, de rozemarijn is wat lastiger tussen al het hoge groen. Als er genoeg staat, mag je altijd een takje meenemen. Met een broodje, olie, wat knoflook en wat verse rozemarijn denk je gelijk terug aan dit moment.

Bijna weer op straatniveau zien we de plek waar we weer door de muur kunnen naar 'de veilige stad'. Ook hier een begroeide pergola in dezelfde maat als de oude stadsmuur. We stappen over de basis van de muur en we zijn terug binnen de stadsmuur. Zonder het te weten passeren we een *easter egg*: in de tuinbaan groeit kamille en kruipende tijm. Een passerende wandelwagen, rolstoel of rollator zal een geurspoor loslaten.

Visualisatie van het oeverpad en de doorgang over de stadsmuur

De Koepoort, een opening in de stadsmuur.

We zijn weer buiten de stadsmuur en lopen verder richting de Boisotkade. We staan op een eeuwenoude stadsentree van de binnenstad. Dit is de locatie van de Koepoort, de belangrijkste - en ten tijde van de stadsmuur en stadspoort eigenlijk enige - entree aan de zuidzijde van de stad. We lopen naar het midden van de brug en hebben in alle vier de windrichtingen een andere kijk op de stad. De brug is een verblijfsplek geworden: aan beide zijden van de brug is het nu groen en ruim. Op de laatste twee vrije stoeltjes genieten we op de brug van het laatste restje zon. We hebben hier zicht op de iconische gebouwen van de Sterrenwacht maar we zien ook de Vliet, de waterentree van de stad. We sluiten onze ogen en zien platbodems met ruige bebaarde geuzen over de Vliet de stad in varen.

We zijn langer blijven hangen dan gedacht en we moeten wat vaart gaan maken. Wat gaan we doen: doorlopen richting de Sterrenwacht of via het Plantsoen terug naar de mooiste werkplek van Leiden, het stadhuis?

Bij het oversteken zien we dat de overkant van de Jan van Houtkade ook stevig vergroend is. De nieuwsgierigheid wint het en we lopen terug over de andere kant van de Jan van Houtkade. Zoals we aan het begin al zagen, is het asfalt vervangen door klinkers, staan er Leidse lantaarns in plaats van hoge lichtmasten en zijn er veel minder geparkeerde auto's. De parkeerplaatsen aan de oeverzijde zijn parkeerplekken geworden met een groen uiterlijk. Maar aan deze kant zien we vooral bomen die in het groen staan zodat het groene gevoel overheerst. Aan deze zijde staan vooral de iets kleinere bomen, bomen tot ca. 12 meter. Nu we teruglopen valt het op dat fietsers vanaf de Doezastraat nu ook de straat in mogen fietsen.

De bomen die hier in de verharding staan, zijn bewust niet zo groot, hebben ook ondergrondse groeiruimte maar de bomen staan ook allemaal in een zo groot mogelijk vak met planten.

Ook hier een aantal easter eggs, gekke bijzondere planten tussen de groenblijvende planten, zoals een bloem die lijkt op Darth Vader of een orchidee bloem die op een apenhoofdje lijkt.

Visualisatie van de Jan van Houtkade gezien vanaf de Koepoortsbrug

Uitzicht vanaf Bourgondië.

Vanaf deze kant kunnen we nu ook Waltoren Bourgondië zien. Vanaf de straatzijde is de verdwenen waltoren voor iedereen toegankelijk. We steken de weg over en gaan ook hier ‘door de muur’ en komen op een soort houten plateau, de vloer van Bourgondië. We staan naast de grote treurwilg. Nu we hier staan, snappen we de rol van de waltoren. We hebben vol zicht op de bootjes in de Singel en de overkant. In de reling van de Waltoren zien we nu voor het eerst een lange serie uitstekende puntjes. Mijn vingers glijden over de voor mij nietszeggende bobbeltjes in het staal. Voor iedereen die wel braille kan lezen, vormen de bobbeltjes een verrassende tekst. Na wat zoeken zien we een QR-code die ook voor ons een prachtig gedicht van Zoë van de Kerkhof (stadsdichter van 2022 tot 2025) ontsluit. Na het scannen van de QR-code horen we Zoë het gedicht voordragen.

We gaan nog een keer door de muur en lopen terug naar het trottoir. Wat zullen we doen: rechtsaf en een drankje in de zon of linksaf en een drankje in de zon? We kiezen voor rechtsaf en nemen gelijk een bloemetje mee voordat we weer naar huis gaan.

Visualisatie van Waltoren Bourgonde

Terugkeergarantie

Er zijn minimaal vier momenten waarop wij zeker nog een keer komen kijken. Als eerste in het vroege voorjaar, als de stinsen bloeien. Dan iets later, als alle bloesembomen in bloei staan. In de zomer, als de wilde planten bloeien. En tenslotte ook in de herfst, want een overgroot deel van de bomen krijgt een bijzondere herfstkleur. Maar we zijn vooral benieuwd hoe jullie het vinden: hoe gaan de bewoners van de stad en de Singelparkwandelaars dit nieuwe park beleven?

Leuk dat je met ons wilde meelopen en we zien je graag in het echt terug in het Singelpark.

Patricia Scholte en Frank Kalshoven

Ontwerpers van de Jan van Houtkade en Koepoortsbrug

En samen met vele anderen de makers van het Singelpark.